

KUTADGU BİLİĞ KAHRAMANLARININ ADLANDIRILMASINDA KADİM TÜRK DÜNYA GÖRÜŞÜNÜN YANSIMALARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15629655>

Prof. Dr. Serkan Şen
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Türkçe Öğretim Merkezi Müdürü
serkansen@omu.edu.tr

Tarihî metinlerde geçen kahramanların adlandırılması, çoğunlukla belli bir gaye etrafında gerçekleşmiştir. Başka bir deyişle dil biliminin göstergenin nedensizliği ilkesi, kadim eserlerdeki kişi adları için büyük ölçekte söz konusu değildir. Haddizatında eski Türklerdeki er adı geleneği, ad ve şahsiyet arasında kurulan ilişkinin bir yansıması olarak ortaya çıkar. Erken İç Asya Türk topluluklarında çocuk doğduğunda verilen ve “oglan atı” denilen geçici ad, onun ileride sergilediği karakteristik özellikleri neticesinde “er atı” ile anılmasıyla beraber değişime uğramaktadır. Kutadgu Bilig’in daha girişinde kahramanların adlarıyla onların temsil ettikleri değerler arasındaki ilişkiye yer verilmiştir. Buna göre Kün Togdı adlı hükümdar, adaleti; Ay Toldı adlı vezir, talihi; Ay Toldı’nın oğlu olup sonrasında kendisi de vezirlik makamına gelen Ögdülmiş adlı yönetici, aklı; Ögdülmiş’in tavsiyesi uyarınca şahsına sunulmuş vezirlik tekliflerini geri çeviren Odgurmuş adlı zahit ise kanaati temsil eder. Zikredilen bu kahramanlara Yusuf Has Hacib’in verdiği adlar, onun yaşadığı çağda geçerli Türk dünya görüşünün temellerini yansıtan sembollerdir. Bildirimizde bu sembollerin kadim Türk kültürü içinde temsil ettiği değerler, metin içi ve metinler arası bir yaklaşımla ele alınacaktır. Adlar üzerinden izini sürdüğümüz kavramların sembolize edilmesinde ortaya konan tercihlerin gerekçeleri incelenecektir. Bu seçimlerin Türk halklarının düşünce tarzına yön veren kaynakları üzerinde durulacaktır. Adlandırmalarda üst katman olarak benimsenen göstergelerin alt katmanında yatan bileşenler belirlenmeye çalışılacaktır. Türk halklarının o dönemde eriştiği yüksek medeniyet seviyesini hazırlayan felsefi ortamın oluşum süreci üzerine değerlendirmelerde bulunulacaktır.